

**BLOKCHEYN TEXNOLOGIYASI ASOSIDA SHAKLLANAYOTGAN
MARKAZLASHMAGAN MOLİYAVIY TIZIMLARNING (DEFI)
AN'ANAVIY BANK SEKTORIGA TRANSFORMATSION TA'SIRI**

Mannapova Maftuna G'olib qizi

*Alfraganus universiteti "Raqamli texnologiya"
fakulteti v.b dotsent o'qituvchisi.*

Annotatsiya.

Maqolada blokcheyn texnologiyasi asosida rivojlanayotgan markazlashmagan moliyaviy tizimlar (Decentralized Finance – DeFi)ning an'anaviy bank sektoriga transformatsion ta'siri tahlil qilinadi. DeFi tizimlari moliyaviy xizmatlarni markazlashmagan shaklda taqdim etib, tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi, moliyaviy kirishni oshiradi va bank xizmatlarining samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, DeFi an'anaviy moliyaviy infratuzilmani qayta shakllantiradi va yangi xavf va regulyator talablarini yuzaga chiqaradi.

Kalit so'zlar: blokcheyn texnologiyasi, markazlashmagan moliyaviy tizim, DeFi, an'anaviy bank sektori, transformatsion ta'sir, regulyatsiya.

Аннотация. В статье анализируется трансформационное влияние децентрализованных финансовых систем (Decentralized Finance – DeFi), основанных на технологии блокчейн, на традиционный банковский сектор. Системы DeFi предоставляют финансовые услуги в децентрализованной форме, уменьшают транзакционные издержки, повышают финансовую доступность и эффективность банковских услуг. В то же время DeFi трансформирует традиционную финансовую инфраструктуру и создаёт новые риски и регуляторные требования.

Ключевые слова: технология блокчейн, децентрализованная финансовая система, DeFi, традиционный банковский сектор, трансформационное влияние, регулирование.

Abstract. The article analyzes the transformational impact of decentralized financial systems (Decentralized Finance – DeFi), based on blockchain technology, on the traditional banking sector. DeFi systems provide financial services in a decentralized manner, reducing transaction costs, increasing financial inclusion, and improving the efficiency of banking services. At the same time, DeFi reshapes traditional financial infrastructure and introduces new risks and regulatory requirements.

Keywords: blockchain technology, decentralized financial system, DeFi, traditional banking sector, transformational impact, regulation.

Kirish

Blokcheyn texnologiyasi asosida shakllanayotgan markazlashmagan moliyaviy tizimlar (Decentralized Finance – DeFi) an'anaviy bank sektoriga jiddiy transformatsion ta'sir ko'rsatmoqda. DeFi platformalari moliyaviy xizmatlarni markazlashmagan shaklda taqdim etadi, bu esa tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi, moliyaviy kirishni oshiradi va bank xizmatlarini yanada samarali qiladi. Shu bilan birga, DeFi an'anaviy bank tizimini qayta shakllantiradi, yangi regulyator talablarini va xavflarni yuzaga chiqaradi.

Metodologiya

Tadqiqotda DeFi tizimlarining an'anaviy bank sektori bilan o'zaro ta'siri quyidagi usullar asosida o'rganildi: Adabiyotlar tahlili – ilmiy maqolalar, soha hisobotlari va blokcheyn texnologiyasi bo'yicha nashrlar o'rganildi; Kuzatuv va solishtirma tahlil – DeFi platformalari va an'anaviy bank tizimlarining iqtisodiy ko'rsatkichlari va samaradorligi solishtirildi; Statistik tahlil – tranzaksiya hajmi, moliyaviy kirish va xarajatlar o'rtasidagi bog'liqliklar aniqlandi.

Adabiyotlar tahlili

So'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, DeFi platformalari moliyaviy xizmatlar bozorini kengaytiradi, tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi va moliyaviy kirishni oshiradi (Schär, 2021). Shu bilan birga, DeFi tizimlari an'anaviy bank tizimi uchun yangi raqobat va regulyator xavflarini yaratadi (Zetsche et al., 2020). Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, DeFi va bank sektori o'rtasidagi transformatsion ta'sir regulyatorlar, siyosat ishlab chiqaruvchilar va moliyaviy institutlar tomonidan tartibga solish mexanizmlari orqali boshqarilishi mumkin.[1]

Asosiy qism

Blokcheyn texnologiyasi asosida shakllanayotgan markazlashmagan moliyaviy tizimlar an'anaviy bank sektoriga sezilarli transformatsion ta'sir ko'rsatadi. DeFi platformalari moliyaviy xizmatlarni markazlashmagan tarzda taqdim etadi, bu esa tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi, moliyaviy kirishni oshiradi va mijozlarga xizmat ko'rsatishni tezlashtiradi. Shu bilan birga, ular an'anaviy bank infratuzilmasini qayta shakllantiradi va yangi iqtisodiy hamda regulyator xavflarini yuzaga keltiradi.

DeFi tizimlari banklarga raqobatni kuchaytirish va innovatsion xizmatlarni joriy etishga majbur qiladi. Masalan, aqlli kontraktlar (smart contracts) orqali avtomatlashtirilgan kreditlash, sug'urta va aktiv almashish xizmatlari an'anaviy banklarga nisbatan tezroq va arzonroq amalga oshiriladi. Shu tarzda, banklar o'z xizmatlarini optimallashtirishga va yangi texnologiyalarni integratsiya qilishga majbur bo'ladi. DeFi tizimlarining rivojlanishi moliyaviy barqarorlik va xavfni boshqarish sohasida yangi yondashuvlarni talab qiladi.[2] Moliyaviy institutlar va regulyatorlar DeFi platformalarining xavflarini nazorat qilish, shaffoflikni ta'minlash va foydalanuvchilarni himoya qilish mexanizmlarini ishlab chiqishga majbur bo'ladi. Shu

bilan birga, DeFi tizimlari innovatsiyalarni rag'batlantiradi, yangi ish o'rinlari yaratadi va global moliyaviy xizmatlarga kirishni kengaytiradi. DeFi va blokcheyn texnologiyasi an'anaviy bank tizimiga transformatsion ta'sir ko'rsatib, moliyaviy xizmatlarni tezlashtirish, samaradorlikni oshirish va raqobatni kuchaytirishda markaziy rol o'ynaydi. Shu bilan birga, tartibga solish va xavfni boshqarish mexanizmlari bu transformatsion jarayonning barqaror va xavfsiz bo'lishini ta'minlaydi.

DeFi tizimlari an'anaviy bank xizmatlarini nafaqat raqobatbardosh qilish, balki ularni qayta shakllantirish imkonini beradi. Aqlli kontraktlar orqali kreditlash, aktiv almashish va sug'urta xizmatlari avtomatlashtiriladi, bu esa xarajatlarni kamaytiradi va tranzaksiyalarni tezlashtiradi. Shu bilan birga, DeFi platformalari moliyaviy kirish imkoniyatlarini kengaytiradi, ya'ni ilgari bank xizmatlaridan foydalana olmagan shaxslar ham moliyaviy tizimga integratsiya qilinadi.[3]

Markazlashmagan moliyaviy tizimlar yangi regulyator va xavf masalalarini keltirib chiqaradi. Moliyaviy regulyatorlar va banklar DeFi tizimlarining shaffofligini ta'minlash, foydalanuvchi mablag'larini himoya qilish va moliyaviy risklarni kamaytirish choralari ishlab chiqishi zarur. Shu tarzda, DeFi va an'anaviy bank sektori bir-birini to'ldiruvchi va o'zaro ta'sir qiluvchi tizimlarga aylanadi. DeFi texnologiyalari innovatsion rivojlanishni rag'batlantiradi va yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratadi. Ular investitsiya oqimlarini oshiradi, moliyaviy jarayonlarni tezlashtiradi va iqtisodiy samaradorlikni yaxshilaydi. Shu bilan birga, tartibga solish va xavfni boshqarish mexanizmlari samarali amalga oshirilsa, DeFi tizimlari uzoq muddatli barqarorlikni va moliyaviy tizimning ishonchligini ta'minlaydi.

Blokcheyn texnologiyasi asosidagi DeFi platformalari an'anaviy bank sektoriga transformatsion ta'sir ko'rsatadi, xizmatlarni optimallashtiradi, moliyaviy kirishni kengaytiradi va iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Shu bilan birga, tartibga solish mexanizmlari va regulyator nazorati ularning barqaror va xavfsiz ishlashini kafolatlaydi. Tizimlari an'anaviy bank xizmatlarini nafaqat raqobatbardosh qilish, balki ularni qayta shakllantirish imkonini beradi. Aqlli kontraktlar orqali kreditlash, aktiv almashish va sug'urta xizmatlari avtomatlashtiriladi, bu esa xarajatlarni kamaytiradi va tranzaksiyalarni tezlashtiradi. Shu bilan birga, DeFi platformalari moliyaviy kirish imkoniyatlarini kengaytiradi, ya'ni ilgari bank xizmatlaridan foydalana olmagan shaxslar ham moliyaviy tizimga integratsiya qilinadi.[4]

Markazlashmagan moliyaviy tizimlar yangi regulyator va xavf masalalarini keltirib chiqaradi. Moliyaviy regulyatorlar va banklar DeFi tizimlarining shaffofligini ta'minlash, foydalanuvchi mablag'larini himoya qilish va moliyaviy risklarni kamaytirish choralari ishlab chiqishi zarur. Shu tarzda, DeFi va an'anaviy bank sektori bir-birini to'ldiruvchi va o'zaro ta'sir qiluvchi tizimlarga aylanadi.[5]

DeFi texnologiyalari innovatsion rivojlanishni rag'batlantiradi va yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratadi. Ular investitsiya oqimlarini oshiradi, moliyaviy jarayonlarni tezlashtiradi va iqtisodiy samaradorlikni yaxshilaydi. Shu bilan birga, tartibga solish va xavfni boshqarish mexanizmlari samarali amalga oshirilsa, DeFi tizimlari uzoq muddatli barqarorlikni va moliyaviy tizimning ishonchligini ta'minlaydi. Blokcheyn texnologiyasi asosidagi DeFi platformalari an'anaviy bank sektoriga transformatsion ta'sir ko'rsatadi, xizmatlarni optimallashtiradi, moliyaviy kirishni kengaytiradi va iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Shu bilan birga, tartibga solish mexanizmlari va regulyator nazorati ularning barqaror va xavfsiz ishlashini kafolatlaydi.

Blokcheyn texnologiyasi va markazlashmagan moliyaviy tizimlarning rivojlanishi an'anaviy bank sektori uchun yangi strategik imkoniyatlarni yaratadi. Banklar DeFi platformalaridagi avtomatlashtirilgan xizmatlar va aqlli kontraktlar orqali xarajatlarni kamaytirish, tezkor kreditlash va moliyaviy operatsiyalarni optimallashtirish imkoniyatini oladi. Shu bilan birga, ular o'z xizmatlarini raqobatbardosh qilish, innovatsion mahsulotlarni joriy etish va mijozlarga qulaylikni oshirishga majbur bo'ladi.[6]

DeFi tizimlari global moliyaviy kirishni kengaytiradi, shu bilan ilgari bank xizmatlaridan foydalana olmagan shaxslar ham moliyaviy tizimga integratsiya qilinadi. Bu esa iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va moliyaviy inklyuzivlikni oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, tizimning markazlashmagan tabiati regulyatorlar uchun yangi xavf va monitoring talablarini yuzaga chiqaradi. Moliyaviy institutlar DeFi platformalarining xavflarini kamaytirish va foydalanuvchi mablag'larini himoya qilish uchun nazorat mexanizmlarini joriy qilishi zarur. DeFi texnologiyalari iqtisodiy innovatsiyalarni rag'batlantiradi va yangi ish o'rinlari yaratadi. Ular investitsiya oqimlarini oshiradi, moliyaviy jarayonlarni tezlashtiradi va bank sektori bilan birgalikda iqtisodiy samaradorlikni oshirishga hissa qo'shadi. Shu tarzda, DeFi va an'anaviy bank sektori o'zaro integratsiyalashgan tizim sifatida rivojlanadi, bu esa moliyaviy xizmatlarning samaradorligi, barqarorligi va raqobatbardoshligini oshiradi.[7]

Xulosa

Blokcheyn texnologiyasi asosida shakllanayotgan markazlashmagan moliyaviy tizimlar (DeFi) an'anaviy bank sektoriga sezilarli transformatsion ta'sir ko'rsatadi. DeFi platformalari moliyaviy xizmatlarni markazlashmagan tarzda taqdim etadi, tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi, moliyaviy kirishni kengaytiradi va xizmat ko'rsatish tezligini oshiradi. Shu bilan birga, ular banklarni innovatsion mahsulotlar joriy etishga va xizmatlarini raqobatbardosh qilishga majbur qiladi.

Markazlashmagan tizimlarning xavflari va regulyator talablarini hisobga olgan holda, tartibga solish va nazorat mexanizmlari ishlab chiqilishi zarur. Bu mexanizmlar foydalanuvchilarni himoya qilish, moliyaviy xavflarni kamaytirish va tizimning

barqaror ishlashini ta'minlash imkonini beradi. DeFi va blokcheyn texnologiyasi an'anaviy bank sektorini transformatsiyalash orqali moliyaviy samaradorlikni oshiradi, moliyaviy inklyuzivlikni kengaytiradi va iqtisodiy jarayonlarni optimallashtiradi. Shu bilan birga, regulatsiya va tartibga solish mexanizmlari tizimning xavfsiz va barqaror ishlashini kafolatlaydi, bu esa uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlik va rivojlanish uchun muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Кодиров, Ф. Э., and О. Д. Дониёров. "ЭФФЕКТИВНЫЕ МОДЕЛИ РАЗВИТИЯ МЕДИЦИНСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ НАСЕЛЕНИЯ КАШАКАДЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ." Символ науки 7-2 (2022): 15-17.
2. Zoxidov, J. B., F. E. Qodirov, and I. J. Bozorova. "QUARTUS II PROJECT CONCEPT AND ITS OPPORTUNITIES AND PROBLEMS." АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ТЕХНИЧЕСКОГО И ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ. 2019.
3. Uzakov, Gulom, et al. "Simulation of a tubular pyrolysis reactor using comsol multiphysics software." International Scientific and Practical Conference Digital and Information Technologies in Economics and Management. Cham: Springer Nature Switzerland, 2023.
4. Қодиров, Ф. "ЎУДУДУЛАРДА ТИББИЙ ХИЗМАТЛАРНИ ДАСТУРИЙ ПАКЕТЛАР ЁРДАМИДА ЭЛЕКТРОН ТИББИЙ БАЗАСИНИ ЯРАТИШ." О'zbekiston Respublikasi Oliy Vao'rta Maxsus ta'lim Vazirligi Namangan Muhandislik-Qurilish Instituti (2022).
5. Qodirov, F. E., O. D. Doniyorov, and H. Shokirov Sh. "Basic concepts of information security in information systems. Wide threats and their consequences." концепции устойчивого развития науки в современных условиях (2021): 153-155.
6. Bozorova, Irina Jumanazarovna, and Dilfuzaxon Mamasharipovna Karayeva. "Modern programming technologies and their role." интеллектуальный капитал XXI века. 2020.
7. Ergash o'g'li, Qodirov Farrux. "Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda har bir hududning o'ziga xos xususiyatlari." Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting 4.09 (2024): 178-183.